

คิดใหญ่กว่าภัยพิบัติ

พิษ เขียนและชาวจิตวิวัฒน์ทุกคนขอเป็นกำลังใจให้กับเพื่อนที่อยู่ร่วมแผ่นดินเดียวกันนี้ทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ที่จังหวัดไหน

ได้แต่หวังว่าคงจะปลอดภัยทั้งสุขภาพ สุขภาพใจ และทรัพย์สิน ไม่เสียหายกันมากนัก

เพราะว่าเราคงจะต้องประสบกับเหตุการณ์เช่นนี้อีกเกือบทุกปีแน่นอน

คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (IPCC) ที่ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ ร่วมกับ นายอัล กอร์ ได้ออกรายงานประเมินสถานการณ์สภาพภูมิอากาศโลก ในปี 2550 ประมาณการว่าน้ำแข็งที่ปกคลุมขั้วโลกเหนือนั้นจะมีขนาดเล็กลงเรื่อยๆ โดยอาจจะละลายหมดในช่วงฤดูร้อนของปี ค.ศ. 2050-2100

แต่ด้วยอุณหภูมิที่สูงขึ้นอย่างมากและรวดเร็วหลังจากรายงานออกมา นักวิทยาศาสตร์ประมาณการกันใหม่แล้วว่า ขั้วโลกเหนืออาจจะไม่มีน้ำแข็งปกคลุมเลยภายในไม่ถึงห้าปีข้างหน้า

ไม่เพียงแต่อุณหภูมิที่สูงขึ้น พายุฝนฟ้าคะนองนั้นมีความถี่และความรุนแรงมากขึ้น ตัวชี้วัดหนึ่งคือข้อมูลปริมาณน้ำฝนทั่วโลกพบว่าปี 2553 ที่ผ่านมาเป็นปีที่ “เปียก” หรือมีปริมาณน้ำฝนมากที่สุดตั้งแต่เคยมีการจดบันทึกกันมา

ปีที่แล้วกราฟแสดงปริมาณที่มากที่สุดโต่งอยู่แถวเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก อเมริกากลาง ออสเตรเลีย โดยไทยเรารอดมาได้ แต่กราฟของปีนี้ต้องมีเอเชียอาคเนย์และประเทศไทยแน่นอน

พื้นที่เคยตกปกติ ปริมาณกำลังดีแถวอาณาจักรลาดัก (Ladakh) ทางตอนเหนือสุดของอินเดีย ที่ทำให้เจริญเป็นอารยธรรมทั้งดงมา ก็เกิดปรากฏการณ์คลาวด์เบิร์สต์ (Cloudburst) คือ ฝนตกหนักอย่างกะทันหันปานฟ้ารัว

ผลคือนำท่วมอย่างหนักและรวดเร็ว โคลนถล่มสูงเป็นเมตร ไหลเข้าท่วมบ้านเรือนเสียหาย ผู้คนล้มตาย เป็นครั้งแรกตั้งแต่มีการตั้งถิ่นฐานกันมา

ฟังกูก็เหมือนหลายๆ เมืองที่เราได้อินข่าวทั่วไป ไม่น่าตื่นเต้นตกใจอะไรใช่ไหมครับ แต่ถ้าเราทราบว่าเป็นเมืองที่ได้รับความเสียหายมากที่สุดคือเมืองเลห์ Leh (บ้างอาจจะว่าเข้าใจตั้งชื่อเป็นกลาง) ซึ่งอยู่สูง 3,500 เมตรจากระดับน้ำทะเล!

ไม่อยากจะนึกก็ต้องนึกถึงหนังเรื่อง 2012 ไม่น้อย

ป ระเทศไทยที่ได้รับอิทธิพลของปรากฏการณ์เอลนีโญ/ลานีญา-ความผันแปรของระบบอากาศในซีกโลกใต้ (El Nino/La Nina-Southern Oscillation หรือ ENSO) ทำให้เรามีสภาพอากาศแปรปรวนรุนแรง โดยปกติแล้วเกิดประมาณทุก 5 ปี แต่ข้อมูลล่าสุดที่ได้จาก **ดร.รอยล จิตรดอน** ผู้อำนวยการสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (สสนท.) วงจรนี้ไม่ปกติแล้วและคาดว่าจะเกิดเฉลี่ยทุก 11 เดือน

นักวิทยาศาสตร์เชื่อว่าการผันแปรผิดปกติของปรากฏการณ์ ENSO นี้เท่ากับว่าสภาพภูมิอากาศโลกได้เลยจุดพลิกผัน (tipping point) แล้ว

อันที่จริงเราอาจจะไม่ต้องอาศัยข้อมูลมากมายเท่านี้ก็ได้ ตัวอย่างจาก **ดร.วังการี มาโท** นักชีววิทยาสตรีสาวชาวเคนยา ผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ เมื่อปี 2547 เคยให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกนะหรือ ฉันรู้แน่นอนว่ามันกำลังเกิดขึ้น ฉันแค่เดินออกไปนอกบ้าน ฉันก็รู้แล้ว”

ในปาฐกถารางวัลโนเบลของเธอที่กรุงออสโล เธอได้กล่าวว่า “เรากำลังจะเผชิญกับความท้าทายที่เรียกให้เราต้องเปลี่ยนวิธีการคิด เพื่อที่มนุษยชาติจะหยุดทำร้ายระบบที่เอื้อให้เราใช้ชีวิต เราต้องช่วยเหลือเยียวทั่วโลกและในกระบวนเดียวกันนี้เอง ช่วยเยียวตัวเราเองด้วย ซึ่งก็คือการโอบอุ้มสิ่งมีชีวิตทั้งหมด ในความหลากหลาย ความงาม และความอัศจรรย์ใจ มันจะเกิดขึ้นได้เมื่อเราเห็นความจำเป็นที่เราจะต้องฟื้นความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวเดียวกับสรรพชีวิต”

ด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันรุนแรงและส่งผลกระทบต่อไปทั่วทั้งโลกเช่นนี้ จึงไม่น่าแปลกใจที่ ณ ขณะนี้ในประเทศไทยของเราได้เกิดการเรียกร้องผลักดันให้การรับมือภัยพิบัติเป็นวาระแห่งชาติ

เรื่องวิกฤตนี้ กลุ่มจิตวิวัฒน์ได้พูดคุยและสื่อสารให้เห็นความสำคัญมาร่วมเกือบสิบปี และหากรวมที่สมาชิกของกลุ่มหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ **อาจารย์ประสาน ต่างใจ** และ **อาจารย์ประเวศ วะสี** ได้เขียนเตือนไว้ก็ลืบทว่าไปแล้วว่าจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

เช่นเดียวกับสิ่งที่ **ดร.เจมส์ เลิฟลอค** ผู้คิดค้นทฤษฎีกายา (ที่ว่าโลกมีคุณสมบัติเป็นเหมือนสิ่งมีชีวิตหนึ่งที่สามารถมีสุขภาพที่ดีหรือป่วยได้ อันเป็นพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ด้านสภาพภูมิอากาศ) ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ เดอะการ์เดียน ไว้เมื่อปี 2551ว่าทายาทภัยของโลกนั้นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

แต่มุมมองของบุคคลเหล่านี้ต่อวิกฤตสภาพอากาศนั้น มีมากไปกว่าการป้องกันและภัยด้วยเทคโนโลยีและการจัดการ

นั่นคือ **โอกาสที่เราจะได้ตระหนักว่าเราจะอยู่กันอย่างไรในวิกฤตนี้ เพราะหากต้นทุนทางสังคมวัฒนธรรมเรายังพอมิ เราอาจเกิดสติและเห็นว่าทุกทายาทภัย ทุกวิกฤต มาพร้อมกับโอกาสที่ดีได้เสมอเป็นการเรียนรู้ที่หาได้ยากในสภาวะปกติ**

กวาระพายุพิบัติฤดูกาล และน้ำท่วมน้ำหลากมากผิดปกติ ไม่ได้เป็นเพียงโอกาสจะได้หาทางแก้ไขป้องกันด้วยการสร้างฝาย คันกั้นน้ำ หรือระบบอุโมงค์ระบายน้ำ แต่ยังเป็นโอกาสอย่างมาก ที่สังคมไทยจะเรียนรู้ร่วมกันว่า ภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นเพียงอาการแท้จริงแล้วมีต้นเหตุ คือ วิกฤตทางด้านจิตวิญญาณ ดังเช่นที่ท่านทะเลาะมาบอกว่า เรากำลังเป็นโรคพร่องทางจิตวิญญาณ (Spiritual deficiency syndrome)

ท่ามกลางภาวะของความเศร้าและทุกข์ทรมานกับความเดือดร้อนจากภัยพิบัติ หลายคนสิ้นหวังหมดกำลังใจในการใช้ชีวิต หลายพื้นที่จึงมีลมมือวิวาททำร้ายร่างกายกันเพราะเห็นว่าการเอาเปรียบ คนจำนวนไม่น้อยก็กันตา

เพ่งโทษอีกฝ่าย และจำนวนมากมายเร่งรัดไปซื้อประกันข้าวของสินค้าอุปโภคบริโภคจนขาดแคลน ไม่เพียงพอ แม้แต่จะแจกจ่ายให้ผู้ประสบภัย

ปรากฏการณ์เหล่านี้เองที่กำลังบอกเราว่าลำพังเพียงความรู้ทางเทคโนโลยีและการจัดการ ไม่สามารถดูแลปัญหาวิกฤตการณ์ในจิตใจชาวไทยได้

หลังจากที่การแก้ไขภัยพิบัติเร่งด่วนเฉพาะหน้าเริ่มคลี่คลายลง การผลักดันวาระแห่งชาติก็คงจะสูงยิ่ง การขับเคลื่อนประเทศไทยให้ออกจากวิกฤตนี้จำเป็นต้องมีวาระแห่งชาติที่มีพลังเพียงพอ ลำพังวาระเรื่องการรับมือภัยพิบัตินั้นสำคัญมาก แต่อาจจะยังไม่เพียงพอ เพราะเป้าหมายที่แท้จริงนั้นยิ่งใหญ่กว่าการหาหนทางอยู่รอด

องค์ความรู้ทางจิตวิวัฒน์ที่ได้สั่งสมมาหลายปี ชี้ให้เห็นว่า เราจะอยู่ร่วมกันได้ เมื่อเราเรียนรู้ที่จะอ่อนโยนต่อชีวิต อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ เข้าถึงความสุขอันประณีต ขุดความรู้เรื่องการรู้จักตนเอง การรู้จักให้อภัย การรู้จักพอ รู้จักที่จะซำลง ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการอยู่รอดและการอยู่ร่วมของเรา

นี่อาจจะเป็นโอกาสครั้งสำคัญในชีวิตของเราที่เราจะละทิ้งอัตตาและความคับแคบของใจ โอกาสการก้าวข้ามความแบ่งแยกทางสี ทางความคิด ทางชาติพันธุ์ ไปสู่การปลุกเพาะความรักความเมตตาและเอื้ออารีต่อกันสู่การสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของคนและทุกชีวิต

ดังเช่นที่ ดร.วังการี มาไท ได้กล่าวไว้ว่า “ในช่วงประวัติศาสตร์ของมนุษย์ มีเวลาที่มนุษยชาติถูกเรียกร้องให้ยกระดับจิตสำนึกใหม่ ไปสู่คุณธรรมที่สูงขึ้น เวลาที่พวกเราต้องขบไล่ความกลัวและมอมความหวังให้กันและกันเวลานั้นก็คือตอนนี้”

ดังนั้น สิ่งที่เราควรชูเป็นวาระชาติ คือ วาระของการอยู่ร่วมกัน

สรยุทธ รัตนพจนารถ

คณะวิทยาศาสตร์ มหิดล facebook.com/whoisasia
www.thaissf.org, http://twitter.com/jitwiwat
สนับสนุนโดย มูลนิธิสตรี-สุขภาพดี